

Röpcédulók a Pusztaszeri utcában

A Kommunista Internacionálé 1935 nyarán megtartott VII. kongresszusa kiemelkedő eseménye volt az egész nemzetközi munkásmozgalomnak. Meghirdette a fasizmus elleni harcot, széles antifasiszta népfrent létrehozását szorgalmazta. Abból a helyes felfogásból kiindulva, hogy kizárólag a munkásság és az őt támogató szegényparasztság erőfeszítéseivel a fasizmust legyőzni nem lehet, kimunkálták a kommunista párt új szövetségi politikáját.

Magyarországon az illegális KMP ennek megfelelően dolgozott ki irányvonalát. Figyelembe vették azt, hogy a szociáldemokráta szervezetek csak megfelelő övátossággal léphettek együttműködésre az illegális KMP szerveivel. Megállapították, hogy a közös cselekvés egyetlen feltétele az, hogy „az akció a fasizmus, a tőkés kizsákmányolás, a háború ellen irányuljon”. Ugyanakkor az illegális KMP 1940 februárjában feltárta a háborúba sodródás veszélyét, és harcot hirdetett ellene. Röplapok özőnét készítették el, amelyben felhívták a figyelmet arra, hogy „Magyarország háborúba való bevonását készítik elő Magyarországi urai”.

A magyar marxista-leninista történettudomány az utóbbi években figyelemre méltó sikereket ért el az antifasiszta küzdelmek mély feltárásában, az antifasizmus, az ellenállási mozgalom fehér foliáinak eltüntetésében. Ilyen eredményeket mutatott fel a Magyar Történelmi Társulat rendezésében Salgótarjánban lezajlott Országos Antifasiszta Ellenállási Konferencia. Egyre újabb és újabb anyagok kerülnek elő a mi vidékünk, Szeged és az egész délmagyarországi rész antifasiszta mozgalmára.

Déli-Magyarországi antifasiszta ellenállási mozgalomának vizsgálatát a háború kezdeti időszakától kell néznünk, mert az ellenállás és a háborúval szembeni magatartás kezdetől fogva jelezte. Először került a politikai agitációs munka. Ennek érdekében az illegális KMP özőket épített ki a szakszervezetekben dolgozó kommunista csoportokkal, külön az OIB szervezetekben dolgozó kommunis-tákkal, továbbá egyes értelmiségi csoportokkal. Szegeden a kommunis-ták tevékenységüket a legális szervezetekben való munkára összpontosították. Ebben az időszakban a mi vidékünkkel a kapcsolat nagyjából a fővárosi szakszervezetek baloldali aktivistái, vezetői tartották, majd más utakon is létesültek vidéki kapcsolatok.

A fasizmussal, a háborúval való szembefordulás szép szegedi példáját mutatja a Szegedi Egyetem irataiban IV. 4992/1940. szám alatt elfekvő anyag. 1940. október 4-én Szegeden a Pusztaszeri utcában a „Hitler öcső báb-játéka!” c. röplap tömeleget szórta szét, amellyel a fasizmus és a háború ellen tiltakoztak. Hitler ekkor már Lengyelországon kívül lerohanta Dániát, Norvégiát, Belgiumot, Hollandiát, Luxemburgot és Franciaországot. Fél Európát az ólébe hullott. Az antifasiszta röplap felhívja a figyelmet arra, hogy Hitler határozza meg, hogy az ország hogyan lépjen, de azt „a magyar nép fizeti” meg. A röplapnak mérész, Hitler karikírozó hatása volt.

Ezenkívül, ugyancsak a Pusztaszeri utcában — így a város központi fekvésű részén — szórta szét a „Magyar Anyák! Magyar Apák!” című röplapot. A Szegedi Rendőr-főkapitányság Detektív Testületének jelentése szerint több száz darab jutott az utcára. Erdemes volt a röplap tartalmára odafigyelni: „Nincs zsír! Nincs cukor! Nincs vaj! Nincs petróleum! — nemsokára be lesz vezetve a kenyérgy, jön a tűzfajegy, a szénjegy, a szap-

panjegy. És még sokféle jegy. És jegyre sem lesz semmi. A zsírjegy már most sem lehet beváltani. Miért? — Hiszen nem vagyunk háborúban. Miért? — Mert a „baráti” Németországnak kell mindenünket odaadnunk”.

A Szegedi Rendőr-főkapitányság nyomozást indított. Megállapították, hogy a felsorolt nyomtatványokon a kiadó- és nyomdatulajdonos nincsen megjelölve — nyilván a kommunis-ták műve. A Szegedi kir. Törvényszék ötgátú külön tanácsa 1940. december 16-án kelt ítéletében elrendelte az összes elkobzott nyomtatvány megsemmisítését, — csupán bűnjelként hagytak meg mindegyik röplapból egy példányt a periratokban. Az ítélet indoklása szerint a nyomtatvány ábrázolása és szövege szerint Hitler, egy baráti ország államfője „a magyar katonát, mint bábót zsinórán rángatja”, és Magyarországon azért nincs zsír, vaj, cukor, petróleum, szén és szappan, mert a „baráti” Németországnak kell mindenünket odaadnunk”.

A periratokban 1940 közepétől felszaporodtak a különböző szabotázsakciókkal kapcsolatos ügyek. 1941. január 4-én este 9 óra után, a Makóról Szegedre haladó, hadianyagot szállító teher-vonatot kerekelt el. — Kiszombor előtt — egy 95 cm hosszú, 40 cm széles és 10 cm vastag cementlapot helyeztek a sínre. A nyomozhatóság a teltet nem tudta megtalálni, de megállapították, hogy „a cementlap súlya és annak nagysága alkalmas volt arra, hogy bármilyen vonatszerelvényt a vágányról kibillentessen”. Ennél is jelentősebb volt a Szegedről Makó-Mezőhegyes irányba haladó német katonai teher-szerelvény kisiklása. A vonat 1941. március 24-én a 395180/100. sz. német katonaszállítmányt továbbította. Amikor Szegedről haladva, Csanádpalota állomásra a német szerelvény beért — ismeretlen tettes szándékosan rossz váltoállást hagyva — a váltó megnyílt, ami a vonatnak két vágányra való haladását idézte elő.

A katasztrófa bekövetkezett: a

vonat utáni kocsit két tengelyével kisiklott, az utána következő személyekkel megrakott kocsit kereke fordult és oldalra dőlt, az utána következő kocsik mindkét tengellyel kisiklottak. A kisiklott kocsik az állomás Nagylak felőli oldalát elzárták. A katonaszemélyek közül négyen, Ervin Weissen, Adolf Klutsch, Otto Köhler és Heinrich Hausen 8 napon túl gyógyuló sérüléseket szereztek. Mivel a nyomozás nem vezetett eredményre, a szegedi kir. ügyész kénytelen volt a nyomozást megszüntetni, és erről a budapesti német katonai állomásparancsnokságot (Deutscher Stand-offizier) értesíteni. A peranyaghoz érkező, korabeli vázlatrajzokat is csatoltak, ábrázolták miként történt a kisiklás. A német katonai szerelvény hosszú ideig kénytelen volt vesztegelni, és rendeltetési céljára később érkezni. Németország ekkor már megszállta Romániát és Bulgáriát, a Jugoszlávia és Görögország megtámadására készült, már csak napokkal voltunk a támadás végrehajtása előtt. Magyarok, hazafiak, magyar földön akadályozták előrehaladásukat.

A horthysta elnyomó apparátus és bírósági szervezet szegedi anyagaiból, a nagyobb mennyiségű ügyész, főügyész és törvényszéki iratok kutatása során újabb és újabb anyagok kerülnek felszínre. Ezekből az anyagokból a háborúval, a fasizmussal való szembefordulás, az ellenállás különböző — tudatos és ösztönös — valamint passzív — formáinak széles skálája mutatkozik meg előttünk: csoportok és egyének ellenállása, állami és társadalmi rend erőszakos felforgatására való izgatás, szabotázs-cselekmények, a Kossuth Rádió, a Moszkvai Rádió és a szövetséges hatalmak rádió magyar nyelvű híreinek hallgatása és terjesztése, antifasiszta és háborúellenes röplapok terjesztése, beszolgáltatási kötelezettség megtagadása, honvédelmi érdekű munka megtagadása, árurejtegetés és így tovább.

Az antifasiszta megnyilvánulásokkal, az ellenállással szemben az elnyomó apparátus minden eszközzel fellépett. Timkó Zoltán koronügyész-helyettes ezekre a cselekményekre célozva a következőket fejtette: „A magyar Büntető Törvénykönyvnek az állam és társadalom rendjét a forradalmi izgatással szemben megvédeni hivatott rendelkezései figyelmen kívül hagyták a romboló eszmék terjedésének tömegpszichológiai törvényét... Az októberi forradalom és a proletárdiktatúra szomorú tanulságai sok mindenre megtanították az országot... A büntető megtorlás súlypontját nem az állami és társadalmi rendet felborító befejezett bűncselekményekre kell helyezni, hanem a profilaxisra: ezek elkövetésének megelőzésére, megtorlására és elnyomására... Az 1921 évi III. tc. már a fellelmez veszedelem mérvéhez alkalmazkodó jogi alapokra épített, realis értékű bástyája az állam és társadalom védelmének, mely a forradalmak tapasztalatai nyomán a romboló irányzatok jegyében alakuló szervezkedéseket és mozgalmakat már csirájukban támadja meg, és amelyben a forradalmisító izgatásnak rejtett utakon járó, de annál veszedelemesebb módszerei már megfelelő méltatásra találnak”. A küzdelmek során erre a nézetre az illegális kommunis-ták, a baloldali szociáldemokraták, a magyar progresszív erők méltó választ adtak.

PERNEKI MIHÁLY

Katona Judit

Concerto

Két levél tapsol csak a fán,
két inas, elszáradt tenyér.
Nem leng a lombok függőnye,
vakító csönd jön és fehér.

Két levél zörög, tapsikol,
ez már az álom útme.
Még hantolatlan kinn a föld
törékeny bogárteteme.

Sókar fénylik a fák ólén,
ágbölcsők lengnek üresen.
erőtlen araszol a fény
s hogy rezdülök, megrezzen velem.

Baranyi Ferenc

A szerelem harmadik éve

és dacos kalózhajónk engedelmes már a szélnek
durva gyönyörtől halad s kifinomult kín felé megy

vállainkban még zokog éhes ujjakról az emlék
érintésük fodrozott — kőnek is lemosva szennyét

ám talonba tett öröm ül le már csak asztalunkhoz
elfelejtett zongorák billentyűin ujjá futkos

test-csodája még remek — láthatár zárul be rajta
s árnya szavaim alatt rejő arcát már takarja

Időjárás és közérzet

Nemrégiben fordult elő egy hétfőn, hogy az országban bekövetkezett közül — halálos vagy sérüléssel járó — balesetek száma rekordot ért el, látszólag különösebb ok nélkül. Az M7-es autópályán több tucat kocsit koccant össze, és a feltorlódott kocsisor csaknem egy órán keresztül haladt át a máskor néhány perces útszakaszon. Igaz, eső esett korábban, nedves volt az úttest is, mindez mégsem igazolhatja a tömeges koccanásokat.

Az azonban elgondolkodtató, hogy az előző több hetes napos, szép, tiszta időt éppen aznap szüntette meg egy nyugatról érkező eső, lehülés. Valóban képes befolyásolni az időjárás ilyen hirtelen változása az emberek közérzetét oly mértékben, hogy ez még a balesetek számában is tükröződik?

Az orvosi meteorológia művelői meteoropátiának nevezik azt a jelenséget, hogy időváltozások alkalmával igen sok élőlénynek megváltozik a viselkedése. Ezek a jelenségek olyankor lépnek fel, amikor egy többé-kevésbé gyorsan mozgó időváltozási vonal, ún. időjárás front vonul át tartózkodási helyünk felett. Eppen ezért a meteoropátiát gyakran frontopátiának is nevezik.

A meteoropátia jelenségei még egysejtű élőlényeken is kimutathatók. A magasabbrendű növények és állatok meteoropátiája még feltűnőbben mutatkozik. A legnagyobb mértékben azonban az emberen észlelhető a meteoropátia. Kedélyhangulatunk, munkaképességünk, munkakedvünk és közérzetünk sok esetben magán viseli a lejátszódó időváltozások következményeit. A beteg emberek meteoropátiája sokszor fájdalmas érzésben vagy szövd-mények fellépésében mutatkozik. Régi sebhelyek, évek előtt begyógyult csonttörések helyei a meteoropátikus időjárás helyzetekben sajogni kezdenek.

Nem minden ember szenved azonban meteoropátiában. Legáltalában a fiatalabb korosztályokba tartozók csaknem érzéketlenek az időjárás alakulása iránt. Az idősebbek viszont szinte valamennyien meteoropátiáról panaszkodnak.

A meteoropátiának kétféle alakja van. Az egyik az időjárás-változások bekövetkezése után lép fel, és ez a jelenség aránylag könnyen magyarázható; a másik megelőzi az időváltozást. Az ilyen meteoropáták néhány órával az időváltozás előtt, de olykor már egy-két nappal korábban jelzik panaszait, sokszor olyan korai időpontban, amikor az időjárás még szép, és a közleledő légkört átalakulásnak semmiféle előjele nem mutatkozik.

Az előbbi esetre könnyű magyarázatot találni; ha az időváltozás már lejátszódott, az azt jelenti, hogy testünk fizikai környezete átalakult. Igen rövid idő alatt megváltozott a hőmérséklet, a levegő víztartalma, villamos állapota, szennyezettségi foka, valamint a légnyomás. Nem lepőd-

hetünk meg azon, hogy ez a környezeti átalakulás befolyásolja szervezetünk működését. Ez a jelenség magyarázhatja a sűrű koccanásokat az autópályán.

Sokkal talányosabb az, hogy az időváltozás előtti meteoropátia hogyan jön létre? Hogyan érezhetjük meg előre az időjárás megváltozását? Hiszen ez a jelenség olyankor lép fel, amikor a környező levegő állapota még nem változott meg. Úgy tűnik, mintha az okozat előbb következne be, mint a kiváltó ok, pedig ez nyilvánvalóan lehetetlen.

A talány kulcsát a modern meteorológia a következő úton keresi. Amikor a meteoropátia első panaszai jelentkeznek, akkor bár nálunk még teljesen szép az idő, tőlünk sok száz kilométer távolságban már kialakult az az időjárás front, amely bizonyos idő elteltével hozzánk érkezik. A meteorológiai szolgálatok időjárás térképei ekkor már világosan mutatják a közeledő változást.

Miként magyarázható azonban az, hogy a légkör távoli, sok száz kilométer távolságban levő részében lejátszódó meteorológiai változások a mi szervezetünkben okoznak átalakulást? Már évek óta ismeretes, hogy az időváltozási frontok mentén elektromágneses kisugárzások keletkeznek a légkörben, amelyek a rádióhullámok tartományába esnek. A zivatarok villámaiból is olyan erőteljes sugárzás indul ki, amely még sok ezer kilométeres távolságban is kimutatható. Rádiókészülékeink sercegő zöreje gyakran származnak az Afrika egyenlítői részében tomboló heves zivatarok villámaiból. A zivatar nélküli csendes esőt hozó időjárás frontokon képződő rádiófrekvenciás sugárzás lényegesen gyengébb, de ez is nagy távolságra szétterjed a légkörben.

Amikor tehát egy hozzánk közeledő időváltozási front még távol van tőlünk, akkor már gyenge elektromágneses sugárzások érzékelnek hozzánk. E tényen alapozik az a feltevés, hogy meteoropátia jelenségeit esetleg ezek az elektromágneses hullámok idézik elő, de nem ad magyarázatot például arra, hogy a szervezetnek melyik szerve vagy része reagál a légkörön át érkező gyenge elektromágneses sugárzásra. Tudományos körökben sok híve van annak a felfogásnak, hogy szervezetünk minden egyes sejtje külön-külön változást szenvedhet. Ez megmagyarázhatná azt is, hogy a meteoropátia az egysejtűeken is fellép. Támogatja a fenti magyarázatot az a körülmény is, hogy a meteoropátia nemcsak a szabadban, hanem épületekben levőkön is jelentkezik.

A meteoropátia jelenség ténye ma már nem vitatott, mindenki elismeri, hogy van. Okára is kidolgozták a valószínű hipotézist. Az a kérdés azonban még ma is nyílt, hogy a szervezetben ilyenkor milyen változás zajlik le, és hogyan érzékeli a szervezet az időváltozás esetén kétségtelenül létező gyenge elektromágneses sugárzást.